

Борис Черкас

**ВОЄННА КАМПАНІЯ
ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА
ЛИТОВСЬКОГО ТА КОРОНИ
ПОЛЬСЬКОЇ 1524 р. НА
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ**

Татарські напади XV–XVI ст. займають окреме місце в історії України. Великі демографічні зміни, політичні перетрубації й утворення козацтва є значними наслідками війн на Великому кордоні в тій його частині, що проходила через українські землі. Але було б помилково дивитися на напади степовиків і контрпоходи українців як на звичайні грабіжницькі акції. Навпаки, криваві зіткнення на кордоні часто-густо були наслідком ретельно спланованих воєнних операцій, що базувалися на великій політиці країн Центральної, Південно–Східні і Східної Європи. Яскравим прикладом цього служать події 1524 р., коли протягом кількох місяців на українські землі, які перебували у складі Великого князівства Литовського і Королівства Польського, було здійснено два значні напади турецько–татарських військ. Кампанія 1524 року* знайшла відображення в чисельних вітчизняних і зарубіжних роботах¹. Але, не дивлячись на це, проблему не можна вважати повноцінно вивченою і розробленою.

Припинення у 1522 р. війни з Московським великим князівством² і розгром кримців на початку наступного року заволзько–ногайськими ордами та загибель хана Мухаммед-Гірея I³, надало

* Воєнні зіткнення без попередньої об'яви війни якоюсь із сторін, на Великому кордоні в зоні його проходження через українські землі, носили постійний характер. Часто напади кочовиків і зворотні походи військ Польщі і Великого князівства Литовського відбувалися при офіційному збереженні сторонами мирних відносин. Посилення ж конфронтації в зоні кордону ззовні мало вигляд сплесків воєнної активності. Тому автор, в даному випадку, задля зручності, дещо умовно такий черговий сплеск воєнного протистояння підводить під термін “воєнна кампанія”.

Литовсько–Руській державі довго очікувану можливість щодо відновлення власних фінансових, матеріальних і людських сил розтрачених в багаторічних конфліктах. А це, в свою чергу, сприяло проведенню більш жорсткої зовнішньої політики, перш за все на південно–східному напрямку, з метою повернення втрачених позицій у Північному Причорномор'ї. Як наслідок, вже весною 1524 р. війська київського воеводства на чолі з черкаським і канівським старостою Остафієм Дашковичем знищили в пониззі Дніпра кримську фортецю Іслам і захопили кілька татарських кораблів з цінним вантажем на борту. Тоді ж було відновлено антикримський союз з заволзько–ногайськими ордами⁴. Таке посилення активності Литовсько–Руської держави не могло не турбувати Османську імперію, оскільки напряму загрожувало її північним кордонам*. Реалізуючи ідею захоплення Угорського королівства і проникнення до Центральної Європи, султан Сулейман I ще у 1521 р. розпочав широкомасштабні воєнні дії на Балканах проти Угорщини, яку підтримували Польща і Велике князівство Литовське⁵, зв'язані між собою династичною унією**. Повернення вістря московської політики в бік Казані і поразка військ Кримського ханства під Астраханню ставили Туреччину перед перспективою наступу з боку Великого князівства і Корони на її володіння у Північному Причорномор'ї та надання цими країнами фінансової й воєнної допомоги угорцям. Успішний похід Дашковича продемонстрував реальність такої загрози. Пострах турецько–татарського населення перед великим наступом литовсько–руських і польських військ був таким сильним, що на початку весни 1524 р. пройшла чутка ніби 80 тисячне військо Сигізмунда I розорило Очаків і рушило на Білгород⁶. Таким чином Стамбулу була конче необхідна велика диверсія в бік володінь Сигізмунда I задля прикриття розгортання наступу османської воєнної машини в районі середнього Дунаю. Правду кажучи, турецький уряд активно нацьковував кримців, щодо наступу на Україну ще з 1521 р, проте тоді на перешкоді їхніх планів став хан Мухаммед I, який проводив власну, незалежну від османів зовнішню політику. Загибель же цього хана і посадження на кримський трон протурецьки налаштованого Саадета I дало Порті змогу впритул наблизитися до здійснення своїх амбіційних планів. Вже

* Кримське ханство з другої половини 70–х рр. XV ст. перебувало у васальній залежності від Порти.

** Великим князем литовським і одночасно королем польським був Сигізмунд I Ягеллон, рідний дядько угорського короля Людовіка.

у 1523 р., невдовзі після прибуття до Криму, Саадет-Гірей почав тиснути на Сигізмунда I. У своєму першому листі до короля і Панів-Ради Великого князівства Литовського (надалі Пани-Рада. – *Авт.*) хан вихвалявся, що будучи ставлеником Сулеймана I привів з собою до Криму величезне турецьке військо: “...с пушками и з ручницами со многимъ войском хвала Богу прышодши...”⁷. В наступних листах він вже детальніше змальовує турецьку поміч: “ино шасливий государ турецький цар то послышал (мається на увазі про смерть Мухаммед-Гірея I. – *Авт.*) и со мною братом своим твердую присягу вчинил многое войско шестьдесят тысяч войска селистроского санчака (Селистрийського санджака. – *Авт.*) ино опроч того войска еще десять тысяч добрых людей полем прислал... А сам есми морем з двумя тысячами холопье своего пришол до Кафы з ручницами...”⁸. Окрім турків, Саадет-Гірей I, за власним визнанням, зібрав у своїх руках всі війська “моих отцов предков”⁹. Залякуючи уряди Великого князівства Литовського і Королівства Польського своєю могутністю, хан тут же вимагав прислати до нього Великого посла з річними упоминками і татарських послів, які ще з часів Мухаммед-Гірея I перебували у Литовсько-Руській державі, покарання Дашковича та інших за напад на Іслам. У випадку ж не виконання його вимог, Саадет-Гірей I погрожував нападом: “с турецким войском татарскому войску естими призволю людим и панству твоему люто будеть...”¹⁰

Сигізмунд I, маючи, напевно, достатню інформацію щодо реальних турецьких сил у Криму, послав до хана свого дворянина Андрія Шелуху з листами. В них король і Пани-Рада поздоровляли Саадета I з вступом на престол і згадували дружбу з ханами, які правили раніше. В той же час, литовсько-руська сторона замовчувала питання упоминків і татарського полону, захопленого на пониззі Дніпра¹¹, який, до речі, перебував у “добры здоровы у... украинных городех” цієї держави¹². Кримська верхівка, роздратована впевненою позицією Вільно, вдається до нових погроз. Особливо красномовним був лист князя Адрагмана. Татарський феодал скаржився на київського воеводу Андрія Немирича за те, що останній перехопив у 1523 р. кримських гінців, які саме поверталися до півострова, відібрав в них коштовності, а самих скарав на горло. Адрагман від імені уряду Кримського ханства вимагав покарати Немирича. В протилежному ж випадку, князь нагадував долю Івана Ходкевича, що був київським воеводою у 1482 р. і під час правління котрого місто було знищене Менглі-Гіреем I. Тоді, мовляв, “Хадкевич ушапством своим много лиха вчинил...” і тепер з Андрієм Немиричем “конечно так жо будеть как над Ходкевичом (!)...”¹³

Цікаво, що кримські урядовці не робили таємниці з причини такого жорсткого політичного тиску. Недарма один з кримських аристократів - князь Булгак - говорив московському послові І. С. Морозову, котрий повертався з Туреччини, що султан підбиває Саадета I воювати "литовського короля"¹⁴. Перехід турецько-татарського блоку від політичного наступу до військового не змусив себе довго чекати.

На весні 1524 р., до українських земель Корони вдерлося 8 тис. турецьке військо і 4 тис. білгородських татар¹⁵. Нападники почали розорювати Подільську, Львівську, Саноцьку й Белзьку землі. Було знищено багато сіл і містечок¹⁶. Українське населення чинило шалений опір в силу власної потуги. У Зинькові й Красиліві туркам вдалося захопити і спалити міста, але замків вони здобути не змогли. У Рогатині, після того, як дерев'яні укріплення почали руйнуватися, захисники відступили до місцевого уфортифікованого костюлу, де, очолені Сенявським, відбили всі ворожі приступи. Король розіслав шляхті листи, аби вона виступила проти нападників. Відповідно ординації 1519-20 рр ядром збору шляхетського ополчення стало наймане військо. До нього поспішали загони з Течина, Таркова, Вісніча, Львова, Кам'янця, Бузька та інших міст. Хоча серед вояків був високий бойовий дух, гетьман Фірлей, пам'ятаючи Сокальську катастрофу, відмовився від атаки ворожого війська. На противагу пасивним діям головних сил, вояки передового корпусу, очолюваного Яном Творовським, були більш рішучими. За повідомленням Бельського, вони перехопили турецький загін, що повертався з Коморного, і, притиснувши його до болота, знищили. Ще ряд поразок агресори отримали на зворотньому шляху, під час форсування Дністра¹⁷. Окрім цього молдавські війська розгромили білгородців і відібрали весь полон¹⁸. Загалом було захоплено чимало турків, яких відіслали в подарунок Сигізмунду I¹⁹.

Влітку того ж року, закінчивши мобілізацію, в наступ перейшло 40 тис. військо Кримського ханства, очолюване калгою Озюбеком і солтанами Ісламом, Бучкаком, Янтурою²⁰.

У Великому князівстві Литовському і Польщі ще в зимку, коли Саадет I "до его милости (короля. - Авт.) писалъ вельми прикро..." почали вживати оборонних заходів. У Короні "...панове рады... черезъ жадного датку царю перекопскому давати не хотятъ, а к тому его упоминку приложивши, хотятъ служебныхъ на границы ховати и з Волоскимъ порозумене вземиши, напротивку его з Божею помощю хотятъ оборону чинити"²¹. Литовсько-Руська держава розмістила по "укранным замкам" дві тисячі кінних дворян²². Велика увага

приділялася зміцненню Києва, оскільки у київському замку “еще много лихихъ местъ не оправено, а спижи жадное, ани дель, ани пороховъ, ани пушкара не маеть и служебныхъ тежь мало” Сигізмунд I наказував, аби до міста було послано майстрів на ремонт фортифікацій²³, кілька десятків гармат* і селітри на виготовлення пороху²⁴. Сам же король обіцяв надіслати з Корони “гаковницъ несколько десятъ и олова...”²⁵. Пани-Ради були зобов’язані перевірити чисельність київського гарнізону “ажъ бы были с тымъ почтамъ и зъ бронями, какъ ся перво пописали, и ротмистра казали бы ваша милость годнийшого установити (бо той що є “простый человекъ, а ку потребе ничего не есть пожиточонъ”), кого бы ся вашей милости видело”²⁶. До міста було направлено ротмістра Мислимицького “с поштомъ людей” і пушкаря Яна, так що вже у травні вони мешкали у Києві. Заслугує на увагу той факт, що пушкар за королівським дозволом мав власних десять драбів²⁷. Щодо жита, яке повинно було бути “проважоно” до Києва з Віленського і Троцького повітів, то король наказував, аби замість зерна ті місцевості оплатили його вартість. А земський підскарбій Богущ Боговитинович за отримані кошти придбав би хліб на Волині “бо слышимо, ижъ тамъ жито дешевше, нижли у Великомъ князьстве” і вже звідти прислав його до Києва²⁸.

Основним недоліком вище зазначених заходів була їх традиційна орієнтація на пасивну оборону. В умовах же величезного степового кордону та високої рухливості татарського війська це автоматично прирікало українські землі до руйнування і розорення. Тому Сигізмунд I запропонував план, успішне виконання якого взагалі унеможливило б вторгнення кочівників. Для цього, на думку короля, треба було направити козацьку флотилію на Тавань, аби вона перешкоджала кримчакам форсувати Дніпро. Цей план, по суті, є офіційним визнанням ролі козацтва в справі захисту українських земель від агресії степовиків. Сама ж ідея контролювати за допомогою українських козаків дніпровські переправи остаточно увійшла в життя у другій половині XVI ст. завдяки розвитку Запорозької Січі й повністю доказала свою ефективність. У 1524 р., як завжди, на перешкоді став хронічний брак коштів. Так що, хоча Семен Полозович і Криштоф Кмітич за урядовим наказом “не мало казаковъ брали были и мешкали с ними долгий час у Києві” але грошей так і не отримали, тому більшість козацтва розійшлась. Правда, Полозовича з Кмітичем це не

* Ці гармати були викуплені казною у пана воеводи віленського, який, у свою чергу, придбав їх за власний кошт за кордоном.

зупинило, і вони “з малымъ почтомъ” козаків відправилися таки у похід²⁹.

Внаслідок оборонних заходів Великого князівства кримці оминули його кордони і атакували Корону Польську. Розрахунок кримського уряду на те, що поляки ще не оговтались від весняного нападу білгородців і турків і очікують основного наступу перекопців на київському напрямку, виявився вірним. Можна припустити, що Саадет I і його оточення спеціально погрожували захопити Київ в розрахунок: або залякати Вільно і змусити його до поступок, або, у випадку непоступливості литовсько-руського уряду, приспати увагу поляків. Кримці глибоко врізалися у Львівську землю, спаливши при цьому передмістя столиці Руського воєводства. Розташували кіш поблизу Мостицького, нападники розіслали свої чамбули в різні боки. Особливо відзначилися вояки Іслама, які, за визначенням Бельського, “в разних странах великі шкоди починили, всі містечка попалили, багато поймали”³⁰.

Під замком Пручніком нападникам було завдано поразки, причому серед загиблих татар були й жінки, переодягнуті у чоловічий одяг. Тоді багато татар “хлопи косами посекли”.

Сигізмунд I ще на початку літа отримав повідомлення про наближення кримських чамбулів. Окрім того, київський воєвода попередив, що татарське військо зміцнене турецькими загонами: “...царь Турецкій немалую помочь людми ему вчиниль...” Тому король наказував аби “...все панове рады наши, съ дворы своими и со всеми слугами своими, конно а збройно, собралися и поготову были..., и повѣтомъ бы своимъ казали тежъ собратися и поготову быти”³¹. Ймовірно, подібні накази отримала і польська шляхта. Це побічно підтверджує Бельський, пишучи, що король, почувши про вторгнення татар, наказав малопольській шляхті рушити проти них. А це значить, що процес мобілізації вже йшов повним ходом. Сигізмунд I особисто відправився до Сандомиру, куди мали поспішати й інші шляхетські хоругви. Кримці, довідавшись про збір шляхти, почали стягувати свої загони до головного коша і швидко відступати до рідних улусів. Голова держави з основними силами дійшов до Львова, але татар не догнав. Тільки королівському авангарду пощастило перехопити декілька чамбулів перекопців і відібрати в них ясир³². Хоча основний удар кримців припав на володіння Корони, але території Великого князівства також не були обійдені. На це вказує королівська похвала на адресу тих дворян, котрих було розміщено на кордоні. Крім того, з цього ж джерела можна зробити висновок, що тут нападники отримали

повне фіаско. Відірвавшись від переслідування, кримці відчули себе у безпеці і спокійно почали форсувати Дніпро в районі Таванського перевозу. Але під час переправи їх зненацька атакувала козацька флотилія С. Полозовича і К. Кмітеча. Українські вояки, не дивлячись на свою малочисельність* , доволі успішно билися з перекопцями. Поки що нам відоме єдине пряме джерело, в якому описуються дії козаків, - це лист Сигізмунда I до Панів-Ради перед Берестейським сеймом від 10.XII. 1524 р. В цьому повідомленні король, не приховуючи власного задоволення, пише, що українські вояки: "...до Тованя на службу нашу ходили и тамъ будучы послуги свои намъ немало вчынили, и тыхъ людей неприятелей всихъ татаръ, которым в паньстве нашамъ были, тыждень черезъ Днепръ не пропустили и на каждый день з ними битву мевали и многихъ дей их били, а иншии дей сами тонули, которая жъ послуга ихъ намъ добре вдячна есть"³³. Судячи з усього, козакам вдалося частково відбити, а частково змусити татар кинути ясир. За повідомленнями московських агентів з Криму, військо перекопців повернулося додому зі скотом і нечисельним полонем³⁴. Взагалі-то, кинути полон, який становив основу здобичі, татар могла примусити тільки велика небезпека. Такою небезпекою, на нашу думку, була сама ситуація, в якій опинилося татарське військо. Неможливість форсувати Дніпро була для них повною несподіванкою і у разі підходу основних польських і литовсько-руських військ могла стати для перекопців безвихідною пасткою.

Татарсько-турецькі походи 1524 р. були загрозливим сигналом для урядів Польщі і Литовсько-Руської держави. Поставала реальна перспектива повторення ситуації кінця XV - початку XVI ст. коли татарсько-турецькі орди трохи не щорічно нападали на території цих країн. Наявність же у Криму протурецького хана Саадета I тільки посилювала ці побоювання. У зверненні до Панів-Ради від 10.XII.1524 р. Сигізмунд I прямо вказував про хана "ижь онъ по звичаю предковъ своихъ першихъ царей, несправедливими присягами и льстивыми залецаніями хочеть насъ заводити себе и приязни, а с

* З долею вірогідності можна стверджувати, що козацький загін нараховував біля 100-300 чол., бо на його утримання король наказав видати "несколько десятъ коль грошей и суконъ". А в грудні того ж року Сигізмунд I, пропонуючи набрати 1-2 тис. козаків, писав, аби на них скарб виділив "суконъ и пенязей ...котько сотъ копъ...". До того ж, голова уряду вважав, що якщо козаки "с такъ малымъ почтомъ людей таковыи послуги намъ, господарю, чинили...", то від 1-2 тис. козаків була б "большая а знаменитая послуга и оборона паньствомъ нашимъ" (ДМАМЮ. - С. 523).

поради и с помощью царя Турецкого (підкреслення наше. - Авт.) предся у панства наши хочеть казити; также слухи насъ тыи доходятъ, ижъ на тое пришлое лето тыи оба цари поганскии, Перекопский и Турецкий, з великими силами хочуть людей своихъ у панства наши усылати, хотячи казити...”³⁵. В умовах такої небезпеки з зовні король наполягав, аби Краків і Вільно об’єднали свої зусилля в справі оборони³⁶. На думку Сигізмунда I, на сеймі, що має відбутися, треба вирішити питання, які мають пряме відношення до національної безпеки країни, прийняти жорсткі укази щодо мобілізації військ, бо “никотории княжата и панята и врядниики наши и шляхта мало послушенства к намъ господарю и вашой милости панамъ радамы нашимъ мають”, і не з’являються на місце збору згідно урядових наказів.

Тому Король вимагає аби винних “без каждого милосердыя кажемъ карати горлы и имения ихъ”. Пани-Ради мали подумати, що робити з послами Мухаммеда I, які до сих пір мешкають у Вільно. А також щодо щорічних поминків і грошей, захоплених при знищенні Іслам-Кермена, яких вимагає хан³⁷. Окрім того, король звертав увагу на відносини з заволзькими і ногайськими ордами, які своїми походами у Причорноморські степи фактично захищають кордони Великого князівства і Корони³⁸. Окреме місце у переписці Короля з Вільно безпосередньо займало питання Києва й інших прикордонних міст. Сигізмунд I скаржився, що до сих пір не виконано його розпорядження щодо ремонту київських укріплень і присилки до тамтешнього замку жита. Тому він наказує, аби до Великодня все було зроблено³⁹. Що ж до військової сили на кордоні, то Сигізмунд I запропонував Вільно план, який у майбутньому повністю доказав свою ефективність. На думку короля, на кордоні потрібно постійно утримувати 2-3 тис. “дворанъ нашихъ на пенязехъ для... скорое обороны паньствамы нашимъ отъ того поганьства”⁴⁰, і набрати у Києві на службу 1-2 тис. козаків на чолі з дворянином королівським, аби вони “по Днепру на перевозехъ” мешкали “и тых перевозовъ стерегли и боронили, колко имъ Богъ милый поможетъ”⁴¹. Оборонні заходи, запропоновані на Сейм королем, у разі їх виконання, мали досить ефективно захистити Велике князівство від агресії з півдня. Але допомога прийшла з іншого боку і була неочікуваною не тільки для Вільно, а й для інших країн Південно-Східної Європи. Наприкінці 1524 р. у Кримському ханстві розпочалася громадянська війна між прибічниками Саадет і Іслам Гіреїв, яка з періодичними перервами тривала до 1537 р. і в яку поступово були втягнуті всі сусідні країни⁴².

Аналіз подій 1524 р. показує, що Корона і Велике князівство хоча

і тримали на своїх південних кордонах значні військові контингенти, але орієнтація урядів цих держав на стратегічну оборону не дала їм можливості в повній мірі використати свій бойовий потенціал. Як наслідок, рухливі чамбули кримців, минаючи головні сили польського війська, змогли охопити своїми діями значний масив українських територій, а потім спокійно відійти до Дніпра. В той же час дії українських козаків в районі дніпровських переправ показали повне безсилля кочовиків перед цією молододу воєнною силою. Загалом можна констатувати, що Сулейману I, не дивлячись на ряд серйозних поразок його військ на українських землях і в Молдавії, вдалося нейтралізувати Польщу і Литовсько-Руську державу й забезпечити правий фланг своїх головних сил у Південно-Східній Європі.

-
- 1 Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1995. – Т. 7; Панащенко В. В. Агресія Кримського ханства і султанської Туреччини на Україну в кінці XI - пер. пол. XVI ст. // Феодалізм на Україні. – К., 1990. – С. 114-132; Крот В. А., Рашба В. С. Боротьба населення України проти турецько-кримських завойовників наприкінці XV - в першій половині XVI ст. // Український історичний журнал. – 1983. - № 5. – С. 101 – 110; Черкас Б. Політична криза в Кримському ханстві і боротьба Іслам-Гірея за владу в 20-30-х роках XVI ст. // Україна в Центрально-Східній Європі. - К., 2000. – С. 97–118; Малиновский А. Ф. Историческое и дипломатическое собрание дел происходивших между Российскими Великими князями и бывшими в Крыме татарскими царями с 1462 по 1533 год // Записки Одесского общества истории и древностей. – Т. 5. – С. 178–419; Гонца Г. В. Молдавия и Османская агрессия в последней четверти XV - пер. трети XVI в. – Кишинев, 1984; Ochmanski J. Organizacja obrony przed Tatarami w Wielkim Księstwie Litewskim w XV-XVI w. // Studia i Materiały do Historii wojskowosci. - W. 1960. - T. V. – S. 363;
- 2 Похлебкин В. В. Внешняя политика Руси, России и СССР за 1000 лет в именах, датах, фактах. Выпуск II., Кн. 1. – М., 1995. – С. 375.
- 3 Черкас Б. Вказ. пр. – С. 99–100.
- 4 Там же. – С. 100, 106.
- 5 Кримський А. Історія Туреччини. – К.; Львів, 1996. – С. 160; Османская империя и страны центральной, восточной и юго-восточной Европы в XV–XVI вв. – М., 1984. – С. 145-146.
- 6 Малиновский А. Ф. Вказ. пр. – С. 340
- 7 Центральний державний історичний архів у м. Києві (далі - ЦДІАК). - Ф. КМФ 36, оп. 1, од. зб. 7, - Арк. 884.
- 8 Там же. - Арк. 894.
- 9 Там же. - Арк. 897.
- 10 Там же. - Арк. 894–898.
- 11 Там же. - Арк. 887–892.

- 12 Там же. - Арк. 911.
13 Там же. - Арк. 906.
14 Смирнов И. И. Восточная политика Василия III. // Исторические записки. - М., 1948. - Кн. 27. - С. 51.
15 Kronika Polska Marcina Bielskiego. - Sanok, 1856 - Т. II. - S. 1026.
16 Панашенко В. В. Вказ пр. - С. 126.
17 Kronika Marcina Bielskiego. - S. 1027.
18 Гонца Г. В. Вказ. пр. - С. 78.
19 Kronika Marcina Bielskiego. - S. 1027.
20 Малиновский А. Ф. Вказ. пр. - С. 343.
21 Документы Московского Архива Министерства Юстиции (Далі - ДМАМЮ). - М., 1897. - Т. I. - С. 515.
22 Там же. - С. 515, 521.
23 Там же. - С. 515.
24 Там же. - С. 515-516.
25 Там же. - С. 516.
26 Там же. - С. 516.
27 Каманин И. Письмо канцлера Олбрахта Гаштольда земскому подскарбию Богушу Боговитиновичу в начале XVI в. (1522-1530) о защите Киева от разорения его татарами // Чтения в историческом обществе Нестора Летописца. - Кн. 5. отд. III. - С. 48; Литовская Метрика (1522-1530 год). - Вильнюс, 1997. - Кн. 4. - СХL VIII + 514 с. - С. 114.
28 ДМАМЮ. - С. 516.
29 Там же. - С. 523.
30 Kronika Marcina Bielskiego. - S. 1027.
31 Акты относящиеся к истории Западной Руси, собранные и изданные Археографическою комиссиею (1506-1544) (далі. - АЗР). - СПб., 1848. - Т. II. - С. 156.
32 Kronika Marcina Bielskiego. - S. 1028.
33 ДМАМЮ. - С. 523.
34 Малиновский А. Ф. Вказ. пр. - С. 343.
35 ДМАМЮ. - С. 519.
36 Там же. - С. 519.
37 Там же. - С. 520.
38 Там же. - С. 518.
39 Там же. - С. 522.
40 Там же.
41 Там же. - С. 523.
42 Див. Черкас Б. Вказ. пр. - С. 97-118.